

Par kompetencēm, metaforām, trīs sarakstiem un to, kas ir interesanti

FOTO: no personiskā arhīva

„Uzliekot visu uz papīra, ir vieglāk ieraudzīt, kā lietas izskatās, ko domājam un kam esam gatavi, kur ir jāmeklē palīdzība un ar ko esam bagāti un varam dalīties,” iesaka Aija Tūna.

IK AIJA TŪNA

Speciāli „Izglītībai un Kultūrai”

Tādas lietas vienmēr notiek nelielā. Un šoreiz tas, protams, bija pavisam nelāgs nelaiks – viena no tik ļoti gaidītajām siltajām un saulainajām vasaras svētdienām. No paša rīta ūdens no vannas ārā netek vis, kā nākas, bet, spriežot pēc skaņas, tieši uz grīdas zem vannas, lai radītu man neplānotu iespēju aprunāties ar apakšstāva kaimiņiem. Saņemos un mazliet nervozi zvanu mūsu mājas santehniķim, taču izrādās, ka arī bez pārmetošanas pūšanas un elšanas var sarunāt, kas tobrīd darāms un ka varam tikt vakarpusē. Pirmā labā lieta ir notikusi un apliecinājusī, cik svarīga ir attieksme un komunikācijas prasmes. Dodamies saulītē.

Vakarā meistars, patīkams jauns vīrietis, ierodas, kā pats saka, ar palīgu – astoņgadīgu smaidīgu meitiņu saulē izballojušiem matiem. Manu piedāvājumu padarboties ar kādu grāmatu, spēli vai pazīmēt viņa pārlicinoši noraida, sakot, ka viņai ir interesanti skatīties, kā tētis strādā. Un tētis patiesi strādā veikli, zinoši un ar pa-

Tas ir stāsts par to, kas būtu jādara skolai, – jānosargā šīs mazās meitenes un visu citu Latvijas bērnu zinātkāre un interese, jāveicina sarunāšanās, darīšana un palīdzēšana, jāmudina priecāties par atrastiem risinājumiem un darbu kā dzīves daļu (un arī svētdien vai vakarā, vai atvaļinājuma laikā – bez pūšanas un elšanas, jo visu var sarunāt tā, lai priecīgas ir abas puses). Tas viss ir tur, kompetenču pieejā, par ko tik nervozi tika runāts izglītības vadītāju augusta konferencē: kā gan tas būs, ar ko tas mums draud, kā mēs to pratīsim? Manā vienkāršajā stāstā viegli ir atrodamas teju visas astoņas Eiropas Komisijas definētās pamatkompetences un tajās ietilpstošās caurviju prasmes, bet salikt notikušo pa mācību satura blokiem varētu izrādīties krietni sarežģītāk. Tad sāksim ar to, kas nav tik sarežģīti, bet ir ļoti būtiski!

Šajā pasaules atkal-kopā-salīmēšanas procesā mums ir jā-mācās dzīvot vieglāk, izmantot dabiskas mācīšanās iespējas. Un te – kādam atgādinājums, kādam jauns padoms: atcerieties par metaforām! Kā izrādās, meklēt metaforas, ne mehāniski iegaumēt ir ne vien praktiskāka un krietni aizraujošāka, bet arī profesionāli noderīga nodarbe. Lai izprastu sarežģītu vai vienkārši jaunu jēdzienu, lai paturētu prātā interesantu domu vai svarīgu informāciju, atcerētos ceļu un tamlīdzīgi – meklēsim metaforas, asociācijas, saiknes; tos aķīšus, aiz kuriem piekabināt pie esošā jauno informācijas gabaliņu. Un šie aķīši var būt visdažādākie, un var tikai brīnīties par to, kā strādā mūsu atmiņa.

Daudzās auditorijās esmu stāstījis senu stāstu par spurnājiem vanagnadziņiem. Skais-tais Aspazijas dzejolis, kurš vēlā vakara stundā pilsētas skolnieciņam nu neparko nelīda galvā. Lūpa jau dreb, mammai pacietība iet uz beigām, teju, teju būs slikti, bet tad nāk glābēja doma, un es saku: „Nu, iedomājies taču kaut ko!”, uz ko saņemu nedro-

“ Pirms jauna (liela) projekta vai darba esot noderīgi izveidot trīs sarakstus. Arī jaunais mācību gads ir jauns projekts un jauns darbs.

šu atbildi: „Vai zivi drikst?” Re, nu – kur Aspazija, puķes un romantika un kur zivs... Bet tieši tā ar savām spurām sadiedza gabaliņus veselumā, un nākamā diena skolā bija laba, un tagad mēs abi uz visu mūžu atceramies gan vanagnadziņus, gan to, ka ir jāmeklē metaforas un asociācijas. Sets Godins (*Seth Godin*), kura atziņas mudīnu jūs lasīt arī šogad, savulaik ir teicis, ka amatieri iegaumē, bet profesionāļi (un vienkārši gudri cilvēki) meklē metaforas. „Šis” ir līdzīgi (vai radikāli atšķirīgi) no „tā”. Un tā veidojas mūsu pieredzes režģi, kuri kļūst aizvien biežāki un plašāki, un spējīgāki ne tikai uzņemt, bet arī izmantot vairāk informācijas un pieredzes, radot to situācijai atbilstošu vai radikāli jauno, kas mūsdienās spēcīgi ietekmē gan konkurētspējas priekšrocības, gan gluži vienkārši dzīves kvalitāti.

“ Amatieri iegaumē, bet profesionāļi (un vienkārši gudri cilvēki) meklē metaforas.

Tikai atcerēsimies, ka nav pareizo un nepareizo asociāciju (jo, ja jau reiz tās ir radušās, tad ir iemesls; kas cits – ko ar tām darīt tālāk). Par šo aspektu – stāsts par pirmklasniekiem, kuri aplūkoja vides tematikai veltītu izstādi. Rūpīgi veidota instalācija attēloja piedrazotu jūras krastu, kurā starp skārdnēm, papīriem un citām cilvēku atstātajām liecībām bija arī zivs skelets. „Ko tas jums atgādina, bērni?” nopietni jautā skolotāja, un kādai no mazajām meitenītēm nekavējoties atbilde ir gatava: „Kāds ir apēdis zivi!” Ko nu? Vai atbilde ir nepareiza, vai tā ir labs sākums dziļai un saturīgai sarunai par visu ko, tostarp par to, kas notiek, ja kāds publiskā vietā (pie jūras, autobusā, klasē) apēd zivi (vai konfekti, vai ābolu utt.)? Gan jau nonāksim arī līdz simboliem, bet sāksim ar to, kur esam, jo bez pamatiem māja neturēsies, un no iegaumētām pareizām frāzēm un saukļiem attieksme nemainīsies un dzīve labāka nekļūs.

Tūlīt, tūlīt sāksies ikdiena, kurā skolotājam būs jāspēj un jāgrīb salikt kopā būtiskākos saskaitāmos – skolēnus, mācību saturu un sabiedrību, apkārtējo kopienu, pašam esot tai saistīvai un paraugdemonstrējumam, kurš nebaidās atklāties,

“ Gan jau nonāksim arī līdz simboliem, bet sāksim ar to, kur esam, jo bez pamatiem māja neturēsies, un no iegaumētām pareizām frāzēm un saukļiem attieksme nemainīsies un dzīve labāka nekļūs.

mācīties un arī kļūdīties. Kā to paveikt? Soli pa solim.

Pirms jauna (liela) projekta vai darba esot noderīgi izveidot trīs sarakstus. Arī jaunais mācību gads ir jauns projekts un jauns darbs. Tad nu izmēģināsim – un vienā sarakstīsim visu to, kas padarīs šo priekšā stāvošo darba cēlienu lielisku: viss, ko mēs jau zinām un protam, ko un kur vēl varam uzziņāt, lai labāk sagatavotos, kas apliecinās, ka rikojamies tik labi, cik šajā brīdī spējam, kas iepriecinās, kā svinēsim uzvaras.

Otrā sarakstā liksim visas tās prasmes, kuras mums vēl pietiekami nepiemīt, bet kuras šajā darbā ir ļoti nozīmīgas: tas būs viss, ko varam iemācīties un sevī attīstīt, vai – galu galā – varam atrast kādu, kas palīdzēs to vai citu uzdevumu atrisināt, jo tas ir ļoti svarīgi, lai labi paveiktu darbu. Te ienāks mūsu pašu skolēnu pieredze, apkaimes ļaudis un resursi, interneta plašumos sastap-tās domas un zināšanas.

Un tad ir jāķeras pie trešā saraksta: tur atzīsimies un atklāsim (vispirms jau paši sev) visu, no kā baidāmies vai ko neprotam, bet ko ir būtiski darīt, panākt, sasniegt. Iespējams, kaut kas no tā iziet ārpus mūsu ietekmes zonas, bet tieši tad ir jāatgriežas pie tā, ko un kā varam darīt paši.

Uzliekot visu uz papīra, ir vieglāk ieraudzīt, kā lietas izskatās, ko domājam un kam esam gatavi, kur ir jāmeklē palīdzība un ar ko esam bagāti un varam dalīties. Varbūt trīs sarakstus varam piedāvāt rakstīt arī saviem skolēniem? Kolēģiem oficiālas sanāksmes vai draudzīgas kafijas pauzes laikā? Par sevi. Par skolu un kopienu, kurā dzīvojam. Tā nonāksim pie kompetencēm – tām, kuras mums piemīt, un tām, kuras vēl ir jāattīsta. Ar prieku un interesi. ■